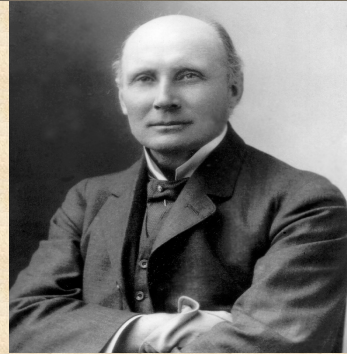

Стовпи онтології процесу за

Альфредом Нортом

Вайтгедом

weber@chromatika.org

Alfred North Whitehead

0.

Пролегомени

0.1 Культурний релятивізм

0.1.1. Аксиоматика в антропології починаючи з Франца Боаса (1887);

Повинна була бути примусовою в філософії: нема такої речі як повністю когерентна та достатня філософська система

Вайтгедівська невизначеність

"Ноша білої людини – Сполучені Штати та Філіппінські острови" (Кіплінг, 1899)

Виступає проти матеріалізму та за нове розуміння духовності

0.1.2. Вайтгедівський анти-примітивізм

В цій примітивній фазі релігії, в якій домінують ритуал та емоції, ми маємо справу повністю з соціальним феноменом. Ритуал є більш виразним, а емоція – більш дієвою коли все суспільство задіяне в тому самому ритуалі та в тій самій емоції. Відповідно, колективний ритуал та колективна емоція мають місце як одна з сил, що єднає дикі племена. Вони являють собою перше неясне мерехтіння життя та духу, що сходять над зосередженням простої задачі підтримання тваринних потреб. (*Religion in the Making*, 1926, 22-23)

0.1.3 Глобальна системна криза

- соціальна: рівень безробіття : unemployment rate of 20 pc
- економічна: "негативне" зростання
- фінансова : ставки кредитів, що перевищують основну на декілька пунктів 2008
- енергетична : максимум природничої нафти, 2004
- екологічна: забруднення, вирубка лісу, зникнення видів тварин, загибель океанського життя, зменшення агрикультурних земель
- негаразди з кліматом
- демографічна: 9 мільярдів душ до 2050
- геополітична: гонки за те, що залишилось
- культурна / ідеологічна : Торе, *Уальден*, 1854

0.2. Культурний імперіалізм

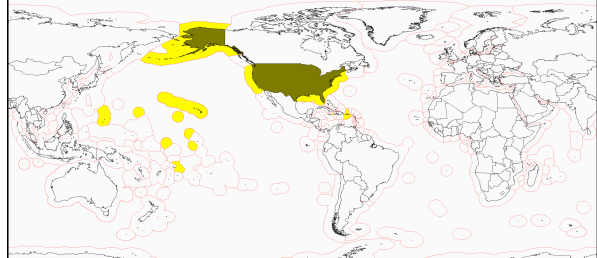
« Погребальний дзвін війн США в Індокитаї (1955-1975) залишається невідомим мільйонам »

(Хомський, Гегемонія чи виживання, 2003, с. 20)

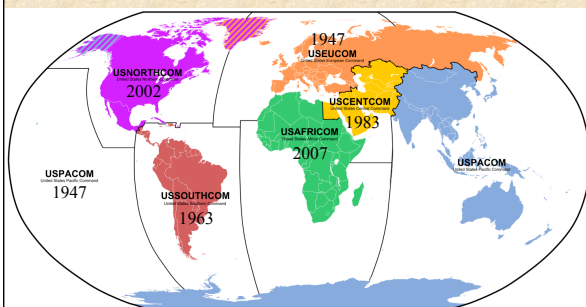
У (червні) 1945 (...) Міністр Оборони Стімсон, навідавшись до моєї штаб-квартири, повідомив мені, що наш уряд готувався скинути атомну бомбу на Японію. Я був одним з тих, хто відчував, що була велика кількість небезпідставних питань щодо доцільності такої дії (...)
 Я виразив йому мої серйозні передчуття поганого, по-перше, на основі моєї впевненості, що **Японія вже тоді зазнала поразки** і що скидати бомбу зовсім не було потреби. По-друге, тому що я думав наша країна повинна уникати **шокуючої думки світової спільноти** щодо використання зброї, застосування якої, я вважав, вже не є обов'язковим для рятування життя американців. Моїм переконанням було те, що **Японія на той час шукала декілька шляхів здатися з мінімальною втратою "обличчя"**.

(Двайт Ейзенхавер, Вимога перемін, 1963, с. 380)

370 км : ЕЕЗ (Ексклюзивні економічні зони)
 22 км: територіальні моря

7+3 Об'єднане бойове командування

Командування спеціальними операціями США; Стратегічне командування США; Транспортне командування США

Кількість авіаносців

КРАЇНИ	загалом*	використовуються	в запасі
United States	67	11	1
Spain	3	2	0
Italy	2	2	0
United Kingdom	41	1	0
France	8	1	0
Russia	7	1	0
India	2	1	0
Brazil	2	1	0
China	1	1	0
Thailand	1	1	0
Japan	20	0	0
Australia	3	0	0
Canada	3	0	0
Argentina	2	0	0
Netherlands	1	0	0
Germany	0	0	0

*Включає лише ті авіаносці, які використовуються офіційно

1. Чому філософія процесу ?

1. 1. Природа досвіду

1.1.1. Аспекти досвіду: становлення та буття

1.1.2. Сліпота досвіду : від сліпоти до зміни та від сліпоти до сталості.

1.2. Теоретичні точки зору

1.2.1. 1. Субстанція : Греція та сучасність

1.2.2. Процес : Слабкий (вода) та сильний (вогонь)

1.3. Теорії досвіду

1.3.1. Субстанція має пріоритет над зміненням: Греція та сучасність

1.3.2. Процес має первинність над сталістю: Слабкий (вода) та сильний (вогонь)

1.4. Історичний кінець субстанціалізму

1.4.1. Парадигмальні зміни: Від космосу до хаосмосу

1.4.2. Біологічні теорії пізнання: класичний та радикальний емпірицизм

Все те, що є простим (ясним) є водночас хибним, але корисним (зручним).

Те, що є складним (неясним) могло б бути достатнім, але не корисним.

«Шукай простоти, та зневірся в ній»

(Поняття природи, 163 ; cf. PNC 76)

«Точність є підробкою»

(« Безсмертя », с. 19 ; cf. IS 267 от Філософській та науковій есе 96)

1. Аспекти та сліпота досвіду

1.1.1. Два аспекти

Два співвіднесені поняття досвіду

1.1.1. 1. Змінення (Геракліт та Шеллі): становлення, дія, нове, течія, випадок, ...

1.1.1.2. Тривалість (Парменід та Вордсворф): буття, пасивність, пам'ять, повторюваність, ...

Співвідношення : обидва аспекти є звичайно очевидними (заперечення одного аспекту тут виключається) але

1. Чи можуть/повинні вони ґрунтуватися на тому самому фундаменті?

2. Чи повинні ми шукати принцип (архе), один з яких є причиною іншого.

1.1.2. Дві можливі сліпоти досвіду

1.1.2.1. Сліпота змінення: змінення не визначається як таке

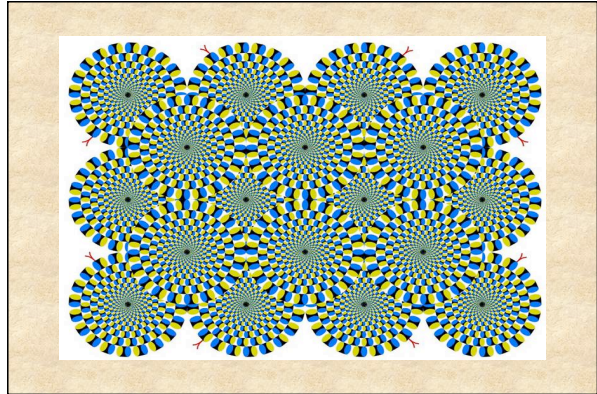
1. Бранський рухт ; випромінювання, конвекція, проведення

2. Течія ріки ; мерехтливое полум'я свічки

1.1.2.2. Сліпота сталості: сталість не визначається як така

1. Фільми

2. Оптичні ілюзії

1.2. Теоретичні точки зору

1.2.1. Субстанціалізм

Два узгоджені поняття субстанції / буття:
(не було виокремлено Вайтгедом, який зосереджувався на запереченні часу у його сучасному розумінні)

1.2.1.1. Грецьке розуміння : те, що постійно у зміненні, що покладено у природі змінення

1.2.1.2. Сучасне : те, що постає само по собі, те, що не має потреби у чому-небудь для того, щоб існувати, окрім самого себе

Співвідношення :

1. фундаментальні: **постійність**

2. **раціональні** ясність

1.2. Теоретичні точки зору

1.2.2 Процесуалізм

Два співвіднесені поняття процесу / становлення : вода та вогонь
(що детально були розрізнені Альфредом Нортм Вайтгедом тільки після "Наука та сучасний світ", 1925)

1.2.2.1. Слабкий : (безперервний, континуальний) **транс-формація / пластинчастий чи бурхливий потік**

1.2.2.2. Сильний : (преривчастий) **створення / зростання бруньок досвіду**

Співвідношення :

1. Лише **сильне** поняття може пояснити **слабке** (і таким чином пояснити субстанційну сталість та видуиму незалежність)

2. **неясність**, послаблена раціональність

1.3. Теорії досвіду

За діалогом, який ніколи не мав місця між Гераклітом та Парменідом.

1.3.1. Субстанція має первинність порівняно до змін (індивідуальність)

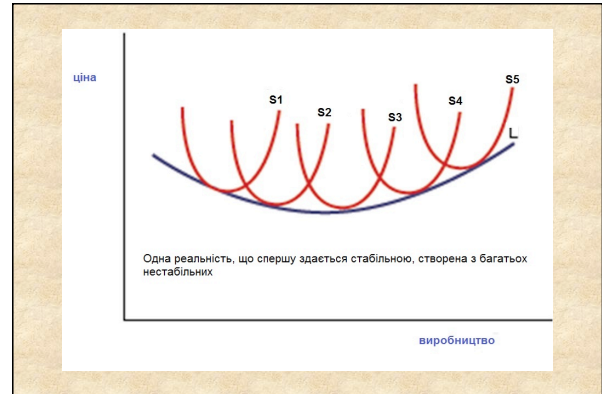
1.3.1.1. (Греки) субстанція є постійною у змінні та процес є **трансформативним**

1.3.1.2. (Сучаність) субстанція є сама по собі та процес є **трансформативним**

1.3.2. Процес є первинним (взаємопоєднання)

1.3.2.1. Слабкий процес чи **течія** та субстанція споріднені як **крива, що зростає з іншої (envelope-curve)**

1.3.2.2. Сильний процес чи **вогонь** та субстанція споріднені з **відновленням, відтворенням**

Вони не розуміють як те, що роз'єднує, єднає само по собі; це є гармонією протилежностей таких як у лука та ліри. (Геракліт. Фрагменти, 45)

1.4. Історична відмова від субстанційної ясності

1.4.1. Парадигмальні зміни

Грецький космос, як щось дане (~ VII) :	зростаючий
(обмежена ієрархія)	Природничий
Середньовічний створений світ (313) :	створений організм
(обмежена ієрархія)	Надприродний
Ренесанс створений універсум (1543):	сконструйовані інструменти машин
(просторово-нескінченний; відсутність ієрархії)	Природничий дуалізм
Постмодерний наявний плуріверсум(1859) :	зростаючий організм
(нескінченний ; відсутність ієрархії)	Природничий матеріалізм

1.4.1.1. Грецький **даний космос** : зростаючий організм
Мета-морфозіс чи трансформація
Слабка процесуалізація

Оскільки зміна відбувається всередині *космосу*,
наперед дана, закрита, упорядкована Тотальність.

космічного зростання (hylogenesis) не осмислюється:
змінення *виштовхує* себе у (може бути зрозумілою
через)

1. **Кінезис** (рух що передбачає сутнісну безперервність рухомого як
суб'єкту) та

2. **морфогенезис** (породження/деградаціяgeneration/corruption by
trans-formation)

1.4.1.2. Пост-модерний **даний** плуриверсум чи
хаосмос
Проникнення
Сильна процесуалізація

В Греції все **змінюється** та ніщо не становиться.

За Вайтгедом,
Все **становиться**, та ніщо не змінюється

Епохальна теорія забезпечує наявність повністю нових якостей:

"природа ніколи не є завершеною",
"вона завжди просувається поза саму себе".

(Процес та реальність, с. 289)

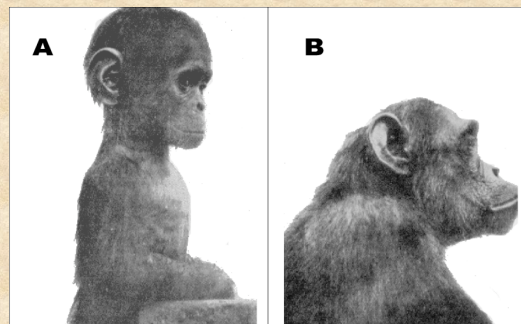
1.4.2. Біологічні теорії пізнання

1.4.2.1. **Класична теорія Спенсера** (Принципи психології.
–Лондон: "Лонгман, Браун, Грін", 1855)
Структура інтелекту людини "є апріорною для
індивіда" але "апостеріорною для всього роду"

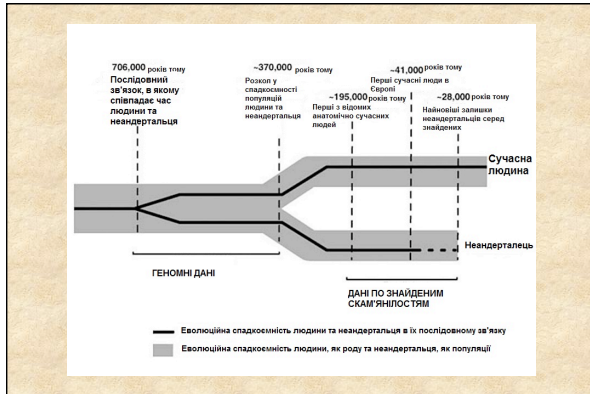
Те еволюційне пристосування є завершеним: класична
наука забезпечує остаточну істину.

1.4.2.2. **Радикальний емпіризм Пірса та Джеймса**

Еволюційна незавершеність : наш чуттєвий та
когнітивний апарати є нестійкими

Філогенезис; онтогенезис; кіногенезис
(принцип об'єднання людей з метою життя у спільному світі); ноогенезис

Шеррінгтон, *Інтегративна дія нервової системи*, 1906

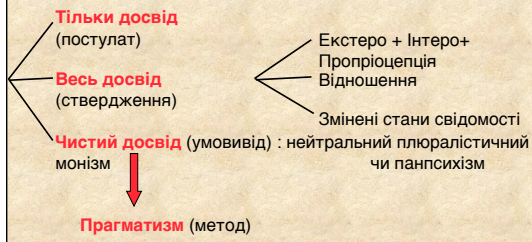
Екстероцепція :
Загально відоме "чуттєве сприйняття"

Пропріоцепція:
Забезпечення інформації щодо розташування та руху за допомогою напівколового каналу внутрішнього вуха, що відповідає за положення тіла у просторі (*proprio* – індивідуальне; *perceptio* – сприйняття).

Інтероцепція: внутрішня чуттєвість
Внутрішній біль : цефалалгія (головний біль), коліки...
Внутрішній дотик : відчуття різного роду тиску, як-от роздутість сечового пузира чи прямої кишки, шлункові скорочення, відчуття нудоти...

1.4.2.2. Радикальний емпірицизм (WJ, Значення істини, 1909)

2.

Чому Вайтгед ?

2.1. Наука

- 2.1.1. Дарвін, 1859
- 2.1.2. Максвелл, 1873
- 2.1.3. Планк, 1900
- 2.1.4. Айнштайн, 1905 & 1915

Філософське випробування

2.2. Теоретичний (курс)

- 2.2.1. Історичний: Проторував саме наукове бачення
- 2.2.2. Спекулятивний: Сприяв окремо у різних галузях
- 2.2.3. Систематичний: Шукав інтегративне світобачення

Досвід — основний чи умовний

2.3. Практичний

(зацікавленість предметом, натхнення)

Процес індивідуації (періоди депресії та криза Евелін)

мир

« Неможливо зрозуміти сучасну філософію не зрозумівши робіт Вайтгеда. Нажаль, ніхто не може зрозуміти Вайтгеда. »

Хорхе Луїз Борхес (1899–1986)

3.

Чому “Процес та реальність” ?

3.1. «Процес та реальність», “Тимей” та ньютонівський “Scholium”.

3.2. Теоретична важливість є практичною значимістю

3.3. Теоретичний розгляд: бути чи не бути Платоном?

3.1.

“Тимей” Платона та “Схоліум” Ньютона... є двома ствердженнями космологічної теорії які мали головний вплив на мислення Заходу. Для сучасного читача “Тимей”, якщо розглядати його як ствердження наукових деталей, у порівнянні до “Схоліуму” є просто нісенітницею. Але те, чому не вистачає поверхових деталей, довершується філософською глибиною. В “Тимей” є багато фраз та стверджень, які знаходять своє остаточне ясне вираження в “Схоліумі”.

(Процес та реальність, с. 93-94)

В реальному світі, до того ж, завжди є "закон", чинник "простого наданого" чи "грубого факту", що не приймається до уваги і який сприймається просто як дане. Справа науки у тому, щоб ніколи мовчазно не сприймати таке як просто дане, а шукати "пояснення" цього як наслідок, в силу раціонального закону, чогось, що є простішим, ніж просто "дане". Але, хоча б наскільки наука могла далеко просуватися з цією процедурою, завжди примусово залишається якийсь елемент грубого факту, просто даного, в її врахуванні речей. Природі є притаманним цей елемент даного, глупий момент ірраціонального, як він часто називався, який "Тимей", як це здається, персоніфікував у своїй мові про **Необхідність**.

Процес та реальність, с. 42 цитата А. Е. тайлерівського підсумку "Тимею" // Платон, людина та його праця, 1927)

3.1.

Космологія qua спекулятивний синтез взаємопов'язаних проблем

- **наука** : методологія та детермінізм
- **метафізика** : природа фізичного світу
- **теологія** : створення та цілеспрямованість

Загальний Scholium (Коментар)

Спершу опублікований з другим (1713) виданням "Метафізичних начал натуральної філософії" та з декотрими доповненнями та змінами, у третьому (1726) виданні.

Він стосується:

- **Науковій** методології : "Hypotheses non fingo" ("Гіпотез не вигадую") проти декартівського та ляйбницького апіоризму
- **Метафізичних** проблем: проти декартівського механіцизму та особливо проти його теорії завіхрювань, а також проти монад Ляйбниці
- **Теологічні** питання : робить наголос на аргументі моделювання, обґрунтовує унітарну концепцію Бога та спрямований проти Трійці

3.2. Теоретична важливість є практичною доречністю

1930–1931 : Філіпп Діво (Philippe Devaux) (1902–1979) відвідує семінар Вайтгеда у Гарварді та планує свою "Космологію" (2007) (Devaux, Philippe, La cosmologie de Whitehead. Tome I, L'Épistémologie whiteheadienne, Louvain-la-Neuve, Les Éditions Chromatika, 2007)

1955 : Тейяр де Шарден (1881–1955) від'їжджає до Нью Йорка з "Процесом та реальністю" в його багажі (за Максом Вілдерсом, співавтором посмертних робіт 1955-1976)

1961 : Моріс Мерло-Понті (1908–1961) шукає засобів деантропоморфізації його онтології тіла (La Nature. Cours du Collège de France, 1956–1957 & 1957–1958)

1956 : Гайдеггер (1889–1976), прочитав пост-гегеліанську філософію природи Вайтгеда у його розмові з Джоном Смітом (1921-2009), але не Гайдеггер ініціював переклад Холла (Prozess und Realität, 1979)

Звісно, я читаю Вайтгеда не тільки щоб розуміти його,
але й для того, щоб врятувати свою душу.

Семюель **Александр**
(1859–1938)
Лист до Дороті Еммет, с. 1930
(1904-2000)

3.3.

Теоретич-
ний
розгляд
“Процесу
та ре-
альності”

- ~ Платон
1. Спекулятивна філософія
 2. Історичний план (+ **Наука та сучасний світ**) [Ар.]
 3. Психологія – генетичне ділення
 4. Наука/геометрія – координаційне ділення
 5. Натуральна теологія – Бог/Світ
 - [6]. Політика — космо-психо-політика “Пригод ідей”
- Не Платон : мислити *випадкове* (sumbebekos)

« Платон кружляє посеред фрагментарної системи начебто людина, що здивована своєю проникливістю » (Пригоди ідей, с. 147)

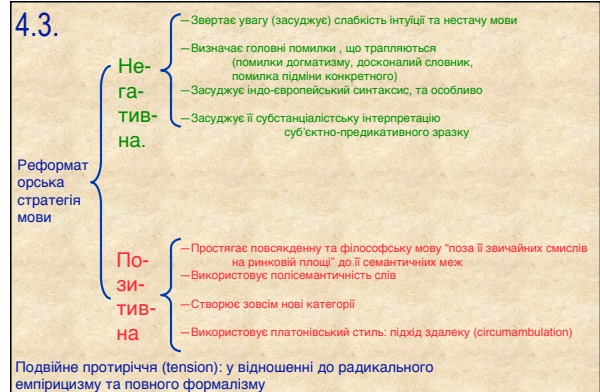
4.

Як читати “Процес та реальність”?

4.1. Єдність

Теоретич-
ний
порядок
“Процесу
та ре-
альності”

- Платон
1. Спекулятивна філософія
 2. Історичний план (+ **Наука та сучасний світ**) [Ар.]
 3. Психологія – генетичне ділення
 4. Наука/геометрія – координаційне ділення
 5. Натуральна теологія – Бог/Світ
 - [6]. Політика — космо-психо-політика “Пригод ідей”
- Не Платон : мислити *випадкове* (sumbebekos)

5. Система “Процесу та реальності”

- ### 5. Творче просування природи за Альфредом Нортом Вайтгедом
- 5.1. Синтетичний огляд
 - 5.1.1. Буття, Становлення, Зникнення
 - 5.1.2. Творчість, Дієвість (Efficacy), Передбачення (Vision)
 - 5.2. Епохальна теорія часу
 - 5.2.1. Зрощення (Concrescence), Перехід (Transition), Безсмертя (Immortality)
 - 5.2.2. Бог, як принцип гармонії, що з'єднує (God as the Principle of Concrescent Unison)

5.1.1. “**Все тече**” – одне з перших неоднозначних узагальнень яке не було систематизованою, ані проаналізованою інтуїцією людини...

Роз’яснення значення, яке було вкладене у вираз “все тече” – єдино головна задача метафізики.

(Процес та реальність, 208)

Але є протилежне поняття, яке є антитетичним попередньому. В даний час я не можу пригадати одну безсмертну фразу яка виражає це с такою повнотою, як протилежне поняття було передано Гераклітом.

Це інше поняття є заснованим на сталості речей – незмінна земля, гори, єгипетські піраміди, людський дух, Бог.

(Процес та реальність, с. 208)

[Єдине є]

Незалежним від видів (ungenerable) та незмінним, непохитним, і не було та не буде, оскільки воно вже є цілим, досконало цілим чи ні взагалі; однаково урівноважено від центру по всіх напрямках

(Парменід за Дільсом/Kranz, B8)

Філософи занадто просто використовували поняття *зникнення* (perishing). Існує трійність трьох понять: **буття, становлення та зникнення**. Платон висуває питання (Платон піднімає всі фундаментальні питання не відповідаючи на них) вводячи поняття про те, що завжди становиться та ніколи не є реальним. Світ завжди становиться та оскільки він становиться, він вислизає та зникає. Відтепер поняття зникнення покрито певного роду непорозумінням наклепницького характеру (scandal)

(“Процес та реальність”, in *Symposium*, 1932 ; передруковано. “Есе з науки та філософії”, 117)

5.1.2. Творчість, дієвість та передбачення (Vision)

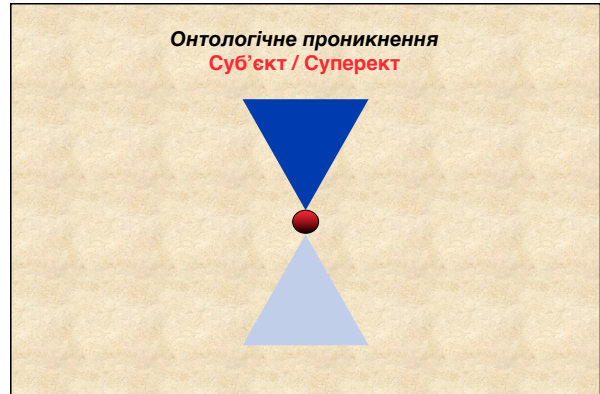
Творче просування — Ідея	Систематика		Історичні корені	
	Поняття	Категорія	концепт, образ	історично-слек. поняття
Творчість	Відмінність	Становлення Зро́щення (Conspicence)	Геракліт	Безсвідоме
Дієвість	Повторення	Буття Пере́хід (Transition)	Парменід	Розвиток (прогрес)
Передбачення, інтуїція (Vision)	Ієрархія	Бог Початкова суб'єктивна ціль	Плотін	Творення

5.2.1.

Онтологічне проникнення (Percolation) I. Зро́щення

5.2.2. Бог, як принцип гармонії єднання
(1) Умови можливостей даного зрочення
"Загальне модальне обмеження"

1.1. Обмеження попереднього вибору

Принцип обмеження "Науки та сучасного світу"
(трансцендентальне рішення "Процесу та реальності")
Перехідний (Transitional) вибір минулим Світом

1.2. Попереднє обмеження серед цінностей

Принцип конкретизації у "Науці та сучасному світі"
(Початкова суб'єктивна ціль "Процесу та реальності")
Перехідний вибір Богом

(2) Умови можливостей одночасних зрощень

Принцип гармонії, що зрощується (Principle of Conrescent Unison)

Існує "гармонія безпосереднього становлення", що конституює позитивне відношення всіх подій, які є в "гармонії" до їх становлення.

(пор. "Процес та реальність" 124-6)

5.2.3. Пласти понять Бога

Для всіх зрощень : структуровані умови можливості та composs.
Первинна природа Бога, що є відомою як процес зрощення та процес гармонізації (Unison)

Для часткових. Для високих рівней: моральні умови уперед зникнення зрощення
 — **Повторення.**
Послідовна природа Бога

Лише для високих рівней : релігійні умови у світлі страждання
 — **Загальний напрямок (Trend)**
Суперектна природа Бога

5.2.4. **Спів-творення**

Потенційний світ

Потенційний Бог

Грані (Edges) Бога/ Світового контигууму (сукупності суміжних місць перебування, contiguum)

Віртуальний світ

Віртуальний Бог

Світове спів-творення
 (-русск. со-творение, Co-Creation)

Принцип обмеження світу

Божественний принцип зрощення / гармонії (Unison)

Суб'єкт / Суперект

Об'єктивне безсмертя

Суб'єктивне безсмертя

